

Magdalena PRUNEANU

Magdalena PRUNEANU

LIMBA ROMÂNĂ
MORFOLOGIE. SINTAXĂ
NOȚIUNI TEORETICE
EXERCITII APLICATIVE

Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2022

Referenți științifici

Prof. univ. dr. Ștefan GĂITĂNARU

Prof. univ. dr. Constantin ȚIBRIAN

Copyright © 2022 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PRUNEANU, MAGDALENA

Limba română : morfologie, sintaxă, noțiuni teoretice, exerciții aplicative / Magdalena Pruneanu. - Craiova : Universitaria, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1881-7

811.135.1

© 2022 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Lucrarea de față însușește o experiență de zeci de ani în predarea limbii române, fiind nutrită din activitatea concretă la catedră și, de ce nu, chiar de la începuturile mele pe băncile școlii și ale amfiteatrelor studentești, continuate prin studii aprofundate și prin acumulări formative continue.

Voluntatea reflectă dorința de a veni în sprijinul celor care vor să-și perfecționeze cunoștințele de limba română.

În structura acestei cărți și în modul de tratare a compartimentelor limbii, în concordanță cu diferitele programe elaborate de-a lungul timpului, sunt incluse, prin abordare didactică și psihopedagogică, și particularitățile de vârstă și capacitatea studenților/elevilor de înțelegere, pe cale rațională, informativă, deductivă.

Lucrarea cuprinde noțiunile de gramatică (morfologie și sintaxă) structurate în două mari capitole.

Noțiunile teoretice au fost sistematizate, vizând notele definitorii ale fiecărei părți de vorbire și de propoziție, ale fiecărei propoziții subordonate.

Caracterul practic al lucrării constă în faptul că, după abordarea problemelor teoretice, au fost incluse exerciții de tip grilă.

Autoarea

CAPITOLUL I

MORFOLOGIA

Gramatica este știința care studiază *totalitatea regulilor referitoare la formarea cuvintelor și la modificările acestora în vorbire, dar și a celor privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în fraze*. (I. Popa, M. Popa, 2010: 117) Cele două părți ale gramaticii sunt: **morfologia** și **sintaxa**.

MORFOLOGIA este partea gramaticii care studiază forma cuvântului, modificările formei și ale conținutului, valorile gramaticale exprimate prin formele cuvântului.

În morfologie, cuvintele se numesc **părți de vorbire** – adică **clase lexico-gramaticale** caracterizate prin anumite trăsături generale, formale și de conținut.

După criteriul morfologic, al modificării formei, **părțile de vorbire** se împart în:

- **părți de vorbire flexibile** (care își schimbă forma în timpul comunicării): **substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul** (își schimbă forma după gen, număr și caz) și **verbul** (care își schimbă forma după diateză, mod, timp, număr și persoană).

- **părți de vorbire neflexibile** (care nu își schimbă forma în timpul vorbirii): **adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția**.

Valoare morfologică = partea de vorbire în care se încadrează cuvântul respectiv (fiecare cuvânt din vocabularul limbii române aparține unei părți de vorbire);

Funcție sintactică = funcția pe care cuvântul o îndeplinește în propoziție (de subiect, predicat, atribut sau complement).

1. VERBUL

Verbul este partea de vorbire flexibilă care arată:

- o acțiune: a citi, a scrie, a mânca, a alerga, a culege, a șterge;
- o stare: a sta, a tăcea, a dormi, a se odihni;
- existența: a fi, a exista, a trăi;

1.1. Clasificarea verbelor

1.1.1. După capacitatea de a forma predicatul:

a. verbe predicative sunt verbele care pot forma singure predicatul verbal, când se află la un mod personal;

b. verbe nepredicative sunt verbele care nu pot forma singure predicatul. Acestea se împart în:

- **verbe auxiliare** – verbele care ajută la formarea modurilor și timpurilor compuse ale altor verbe. Verbele auxiliare sunt:

- **a fi**: este verb auxiliar la: - indicativ, viitor anterior: voi **fi** scris;

- conjunctiv, perfect: să **fi** scris;

- condițional-optativ, perfect: aș **fi** scris;

- infinitiv, perfect: a **fi** scris;

- diateza pasivă (care se formează din auxiliarul **a**

fi + participiul verbului de conjugat).

- **a voi (a vrea)**: este auxiliar la: - indicativ, viitor: **voi, vei, va, vom, veți, vor** scrie;

- indicativ, viitor anterior: **voi** fi scris.

- **a avea**: este auxiliar la: - indicativ, perfect compus: **am, ai, a, ați, au** scris;

- condițional-optativ, prezent și perfect: **aș, ai, ar,**

am, ați scrie (fi scris).

- **verbe copulative** – verbele care împreună cu un nume predicativ formează **predicatul nominal**. Cele mai folosite **verbe copulative** sunt:

- **A FI** – este verb copulativ când **nu** are sensul de a exista, a se afla, a se găsi, a costa, a locui:

Cartea **este** pe bancă. (este = predicat verbal – se află)

Cartea aceasta **este** 50 de lei. (este = predicat verbal – costă)

Ana **este silitoare**. (este silitoare = predicat nominal format din: verbul copulativ **este** și numele predicativ silitoare)

- **A DEVENI (A REDEVENI)** – este întotdeauna copulativ:

Ana **a devenit profesoară**.

- **A SE FACE (A SE PREFACE)** – sunt verbe copulative reflexive cu pronumele reflexiv în acuzativ (mă, te, se, ne, vă se), dar cu sensul de **a deveni** sau **a se întâmpla**:

Ana **se va face profesoară**.

Ana **face** tema la limba română.

- **A AJUNGE** – este verb copulativ când are sensul de **a deveni**:

Ana **a ajuns profesoară**.

Ana **a ajuns** la facultate.

- **A IEȘI** – este verb copulativ când are sensul de **a deveni**:

Ana **a ieșit profesoară**.

Ana **a ieșit** în parc.

- **A ÎNSEMNA** este verb copulativ când **nu** are sensul de **a scrie**, **a nota**:

Studenta **a însemnat** tema pe caiet.

Gestul lui **a însemnat refuz**.

- **A PĂREA** – este copulativ la diateza activă:

Colega mea **pare bolnavă**.

Se pare că va ploua.

- **A RĂMĂNE** – este verb copulativ când **nu** are sensul de **a sta**, **a locui**:

Ana **a rămas impresionată** de gestul tău.

Ana **a rămas** în cămin.

- **A SE NAȘTE** – este verb copulativ când **nu** are sensul de **a prinde viață**, **a veni pe lume**:

Colega mea de grupă s-a **născut deșteaptă**.

În familia mea s-**au născut** doi băieți.

1.1.2. După capacitatea de a avea subiect:

a. verbe personale care au subiect exprimat sau neexprimat, ca autor al acțiunii:

Ana **citește**. Măine **înveți** la limba română. (tu)

b. verbe impersonale (acțiunea lor nu poate fi atribuită unei persoane, iar ca formă sunt unipersonale, având numai persoana a III-a sg);

- **verbe impersonale absolute (meteorologice)** - nu au subiect: **ninge, fulgeră, se înnoptează, se înseninează, se înnoresc, etc.;**

- **verbe impersonale reflexive** – care pot avea subiect gramatical sau propoziție SB: **se zice, se aude, se spune, se scrie, se povestește, etc.;**

Se aude **ceva**. (ceva = subiect gramatical exprimat prin pronume nehotărât)

- **verbe personale devenite impersonale** – au ca subiect o propoziție SB: **a începe, a veni, a merita, a urma, a rămâne, etc.;**

Începe ^{1/} să ningă. ^{2/}

1 = PP; 2 = SB

Merită ^{1/} să încerc și eu. ^{2/}

1 = PP; 2 = SB

- **verbe unipersonale ca formă și impersonale ca înțeles** – care cer o propoziție SB: **trebuie, rezultă, decurge, se cade, se cuvine, se întâmplă;**

Nu se cade ^{1/} să vorbești nepolitic. ^{2/} 1 = PP; 2 = SB

- **expresii verbale impersonale** – sunt formate din verbul copulativ impersonal **a fi** + **un adverb** și au funcția de **predicat nominal: e ușor, e bine, e evident, e posibil, a fost adevărat, etc.;**

1.1.3. După capacitatea de a primi complement direct:

a. verbe tranzitive sunt verbele care pot primi complement direct (exprimat sau neexprimat). Verbele tranzitive pot fi:

- **verbe simplu tranzitive** care pot răspunde numai la una din întrebările complementului direct (**pe cine?** sau **ce?**):

Ana **scrie**. (ceva) - întrebarea **ce?**

Ana **a cumpărat**. (ceva?) - întrebarea **ce?**

- verbe dublu tranzitive care pot răspunde la ambele întrebări ale complementului direct:

Învăț ceva (pe cineva), **am văzut** ceva (pe cineva).

b. verbe intransitive sunt verbele care nu pot primi complement direct. Sunt întotdeauna intransitive:

- verbele copulative;

- verbele impersonale absolute (meteorologice);

- verbele la diateza reflexivă, impersonale: se zice, se aude, etc.;

- verbele de mișcare: a veni, a merge, a pleca, a fugi, a alerga, etc.;

- verbele care exprimă stări sufletești: a râde, a ofta, a tremura, a tuși, etc.;

1.1.4. După modificările survenite în rădăcina verbului în timpul conjugării:

- **verbe regulate** - nu își schimbă rădăcina în timpul flexiunii: a citi, a fugi, etc.;

- **verbe neregulate** - își schimbă rădăcina în timpul flexiunii: a avea, a fi, a vrea, a da, a lua, a bea, a sta, etc.;

1.1.5. După alcătuire:

- **verbe simple**: a învăța, a scrie, a citi, a merge, etc.;

- **verbe compuse**: a binecuvânta, a binevoi, a se autoapăra, a teleghida, etc.;

Flexiunea verbului se numește conjugare și se realizează în funcție de următoarele categorii gramaticale: diateza, modul și timpul (specifice), persoana și numărul.

1.2. Conjugări. Diateze

După terminația la infinitiv, în limba română există patru conjugări:

- **conjugarea I** – terminația este vocala **a**: a învăța, a cumpăra, a dansa, a alerga, a învăța, a juca, etc.;
- **conjugarea a II-a** – terminația este diftongul **ea**: a plăcea, a părea, a tăcea, a putea, a vedea, a cădea, etc.;
- **conjugarea a III-a** – terminația este vocala **e**: a merge, a face, a deschide, a decide, a crede, a bate, etc.;
- **conjugarea a IV-a** – terminația este vocala **i** sau **î**: a citi, a vorbi, a iubi, a coborî, a urî, a hotărî, etc.;

Conjugarea unui verb este modificarea formei lui (flexiunea) după **diateză, mod, timp, persoană, număr**, care sunt **categoriile gramaticale ale verbului**.

Diatezele stabilesc raportul dintre acțiunea exprimată de verb și subiect (autorul acțiunii).

a. diateza activă – subiectul gramatical face acțiunea:

Ana **scrie** un mesaj. Ioana **vorbește** la telefon.

b. diateza reflexivă – arată că subiectul gramatical face acțiunea și tot el o suferă. Verbele la diateza reflexivă se construiesc cu:

- **pronumele reflexiv în cazul dativ** (îmi, îți, își, ne vă își):

Eu **îmi închipui** o întâmplare. îmi = pronume reflexiv, fără funcție sintactică, marcă a diatezei, se analizează cu verbul;

Eu **îmi spăl** hainele. îmi = complement indirect, iar verbul **spăl** este la diateza activă pronominală.

- **pronumele reflexiv în cazul acuzativ** (mă, te, se, ne, vă, se):

Se gândește la vacanță. se= pronume reflexiv, fără funcție sintactică, marcă a diatezei, se analizează cu verbul;

El **se spală** cu apă rece. se = complement direct, iar verbul **spală** este la diateza activă pronominală.

c. diateza pasivă – subiectul suferă acțiunea făcută de altcineva, care are funcția de **complement de agent**.

Diateza pasivă se construiește din verbul auxiliar **a fi** (personal sau impersonal) + **participiul verbului de conjugat**, acordat cu subiectul în gen și număr, cu condiția să răspundă la întrebarea **de către cine?**, adică să poată avea **complement de agent** (exprimat sau neexprimat). Verbul la diateza pasivă este **predicat verbal**:

Studentii neatenți **au fost certați** de profesor.

Referatele **au fost scrise**. (de către cineva)

1.3. Modurile verbului

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul cum consideră vorbitorul acțiunea. Ele se împart în două categorii:

a. moduri predicative sau personale – verbele își schimbă forma după persoană și au funcția sintactică de **predicat**.

b. moduri nepredicative sau nepersonale – verbele nu își schimbă forma după persoană și **nu pot avea** funcția sintactică de **predicat**.

1.3.1. Moduri predicative sau personale

A. INDICATIV – arată o acțiune sigură, reală și are toate timpurile:

- **prezent** – acțiunea se desfășoară în momentul vorbirii: eu **citesc**, eu **mă laud**, eu **sunt anunțată**;

- **imperfect** – arată o acțiune începută, dar neterminată: eu **citeam**, eu **mă lăudam**, eu **eram anunțată**;

- **perfect simplu** – arată o acțiune terminată de curând: eu **citii**, eu **mă lăudai**, eu **fusei anunțată**;

- **perfect compus** – arată o acțiune trecută: eu **am citit**, eu **m-am lăudat**, eu **am fost anunțată**;

- **mai-mult-ca-perfect** – arată o acțiune trecută, terminată înaintea altei acțiuni trecute: eu **citisem**, eu **mă lăudasem**, eu **fusesem anunțată**;

- **viitor** – acțiunea se va petrece după momentul vorbirii: eu **voi citi**, eu **mă voi lăuda**, eu **voi fi anunțată**;

- **viitor anterior** – arată o acțiune viitoare, terminată înaintea altei acțiuni viitoare: eu **voi fi citit**, eu **mă voi fi lădat**, eu **voi fi fost anunțată**;

B. CONJUNCTIV – arată o acțiune posibilă, realizabilă. Se formează cu ajutorul conjuncției **să** (de aici și numele modului) și are două timpuri:

- **prezent** – se formează din conjuncția **să** + indicativul prezent (excepție face persoana a III-a): **să citesc**, **să citești**, **să citească**, etc.;

- **perfect** – se formează din conjuncția **să** + auxiliarul **fi** (cu formă fixă) + participiul altui verb: **să fi citit** (are aceeași formă la toate persoanele).

C. CONDIȚIONAL-OPTATIV – exprimă o dorință, a cărei realizare depinde de o condiție. Are două timpuri:

- **prezent** – arată o acțiune desfășurată în prezent sau în viitor. Este format din auxiliarul **a avea** (forme specifice) + **infinitivul** altui verb: **aș citi**, **ai citi**, **ar citi**, etc.;

- **perfect** – exprimă o acțiune care nu s-a realizat. Este format din auxiliarele **a avea + a fi + participiul** altui verb: **aș fi citit, ai fi citit, ar fi citit**, etc.;

D. IMPERATIV – exprimă un îndemn, o rugămintă, o poruncă. Nu are timpuri și se conjugă numai la persoana a II-a, singular și plural, forma afirmativă și forma negativă: **Citește!** (tu), **Citiți!** (voi), **Nu citi!** (tu), **Nu citiți!** (voi).

1.3.2. Moduri nepredicative sau nepersonale

A. INFINITIV – arată numele acțiunii, al stării și stabilește conjugarea verbului. Are două timpuri:

- **prezent: a repeta, a vedea, a merge, a citi, a hotărî**, etc.;

- **perfect** (construit cu auxiliarul **a fi**): **a fi repetat, a fi văzut, a fi mers, a fi citit, a fi hotărât**, etc.;

Infinitivul are și forma lungă, obținută cu sufixul **re**, care dă valoare substantivală verbului: **a citi – citire, a mânca – mâncare**.

Infinitivul poate avea următoarele funcții sintactice:

- subiect: **A citi** este o necesitate.

- nume predicativ: Datoria mea este **de a asculta** de părinți.

- atribut verbal: Are obligația **de a-și ajuta** colegii.

- complement direct: Nu mai poate **sosi** azi.

- complement indirect: Se gândește **a pleca** în vacanță.

- element predicativ suplimentar: Acum vedem gândurile noastre **a se realiza**.

- complement circumstanțial de timp: **Până a pleca**, să treci pe la mine.

- complement circumstanțial de mod: Vorbește **fără a gândi**.

- complement circumstanțial de cauză: L-a amendat *pentru a nu fi respectat* regulile de circulație.

- complement circumstanțial de scop: **Pentru a reuși** e necesar să studiezi mult.

- complement circumstanțial concesiv: **Fără a învăța** prea mult, a luat totuși o notă mare.

- complement circumstanțial consecutiv: E prea gras **pentru a intra** pe ușă.

Când are valoare de imperativ, are funcție de predicat verbal: **A nu se fuma! = Nu fumați!**

B. GERUNZIU – exprimă acțiuni în desfășurare. Se formează cu sufixele **ând** (mâncând) și **ind** (citind).

Forma negativă a verbului se obține cu ajutorul prefixul **ne** (necitind) sau (nemaicitind). Gerunziul poate fi urmat de formele neaccentuate ale

pronumelui personal în dativ și acuzativ, primind ca literă de legătură vocala **u**: citindu-i, citindu-și, citindu-mi-l, etc.;

Gerunziul poate avea următoarele funcții sintactice:

- subiect: De afară se auzea **ciripind**.
- nume predicativ: Femeia era **suferindă**.
- atribut verbal: Am văzut tabelul **cuprinzând** pe cei admiși.
- atribut adjectival: O frunză **tremurândă** plutea în văzduh.
- complement direct: Mihai a auzit **strigând** la poartă.
- complement indirect: S-a săturat **așteptând** o veste de la el.
- element predicativ suplimentar: L-am văzut **alergând**.
- complement circumstanțial de timp: **Mergând** spre casă s-a întâlnit cu un coleg.
- complement circumstanțial de mod: El venea **alergând** spre facultate.
- complement circumstanțial de cauză: **Căzând** pe scări, și-a rupt piciorul.
- complement circumstanțial condițional: Numai **învățând** vei reuși.
- complement circumstanțial concesiv: Chiar **luptând** din răputeri, nu vei putea învinge.
- complement circumstanțial consecutiv: A citit așa de mult, **ajungând** aproape de finalul romanului.

C. PARTICIPIU – exprimă acțiuni terminate și suferite de o ființă sau de un lucru. Verbul la participiu se termină în **t** sau **s** și are forme pentru masculin, feminin, singular și plural: **citit, citită, citiți, citite** sau **scris, scrisă, scriși, scrise**.

Participiul are următoarele valori:

- **verbală** (când ajută la formarea unor timpuri compuse: perfect compus, viitor anterior, conjunctiv perfect, condițional perfect, prezumtiv perfect, infinitiv perfect, diateza pasivă).
- **adjectivală** (când are regent un substantiv sau un verb copulativ) având următoarele funcții sintactice:
 - atribut adjectival: Am primit scrisoarea **trimisă** de mama.
 - nume predicativ: Lanul de grâu pare **aurit**.
 - element predicativ suplimentar: L-am găsit **căzut** la pământ.
 - complement circumstanțial de timp: **Ajunsă** în Iași, l-am căutat pe Mihai.
 - complement circumstanțial de mod: Se uita la mine **ca vrăjită**.
 - complement circumstanțial de cauză: N-a dormit toată noaptea, **de supărată**.
- complement circumstanțial de scop: **Pentru citit** a luat ochelarii.
- **adverbială** (când are regent un verb predicativ), având funcția de complement circumstanțial de mod: El spune **deschis** ceea ce gândește.

- **substantivală** (când este articulat): **Învățatul** știe multe. **Un învățat** știe multe. **Cel învățat** știe multe.

D. SUPIN – denumește acțiuni care urmează să fie realizate. Se formează din prepozițiile **de, după, la, pentru** + participiul verbului de conjugat: **de spălat, după cules, la cusut, pentru cusut.**

Supinul poate avea următoarele funcții sintactice:

- subiect: E greu **de citit** acest roman.
- nume predicativ: Poezia este **de memorat.**
- atribut verbal: Și-a cumpărat o mașină **de spălat.**
- predicat verbal – când are valoare imperativă: **De învățat** poezia!
- complement direct: Mihai a terminat **de scris** referatul.
- complement indirect: S-a săturat **de învățat** la matematică.
- element predicativ suplimentar: Pierderea unui lucru socotit **de neînlocuit** este imensă.
- complement circumstanțial de loc: A dat o raită **pe la scăldat.**
- complement circumstanțial de timp: **După înotat** am adormit.
- complement circumstanțial de mod: E mai bine de acționat, **decât de așteptat.**
- complement circumstanțial de scop: Merge la munte **pentru vânat.**
- complement circumstanțial consecutiv: Era mândră **de nespus.**

1.3.3. Locuțiunile verbale

Sunt grupurile de cuvinte care luate împreună sunt sinonime cu un verb (se contrag într-un verb). Locuțiunile verbale sunt formate dintr-un verb predicativ + alte părți de vorbire. Dacă verbul aflat în locuțiune este la un mod personal, locuțiunea îndeplinește funcția de **predicat verbal**. În alcătuirea unei locuțiuni nu pot intra verbele copulative.

Exemple de locuțiuni: **a pune la cale** (a plănui), **a avea loc** (a se desfășura), **a băga de seamă** (a observa), **a lăsa baltă** (a renunța), **a trage pe sfoară** (a păcăli), **a-și aduce aminte, a-și băga mințile în cap, a-și face de cap, a lua cuvântul, a lua șfârșit, a da năvală, a da de știre, a pune în vedere, a da în vileag, a da naștere, a sta la pândă, a sta de veghe, a sta pe gânduri, etc.;**

2. SUBSTANTIVUL

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe (față, copil, cățel), lucruri (casă, scaun), fenomene (ploaie, vânt), stări (veselie, tristețe), însușiri (frumusețe, bunătate), acțiuni (muncă, jurământ), relații (prietenie, colaborare), etc.

Felul substantivelor:

- **comune:** denumesc obiecte de același fel și se scriu cu inițială mică, dacă nu sunt la începutul propoziției;
- **proprii:** denumesc anumite obiecte pentru a le deosebi de altele de același fel (nume de persoane, animale, toponime, instituții) și se scriu cu majusculă indiferent unde se află în propoziție;
Substantivele pot fi:
 - **simple:** formate dintr-un cuvânt;
 - **compuse:** formate din mai multe cuvinte sau din inițiale (inginer-șef, Ștefan cel Mare, C.F.R.);

2.1. Categoriile gramaticale ale substantivului

2.1.1. Genul

- **masculin** – primesc **un** la singular și **doi** la plural. Sunt substantive de genul masculin:
 - numele cifrelor și literelor;
 - numele lunilor anului;
 - numele monedelor;
 - numele notelor muzicale;
 - nume de arbori;
 - nume de plante și flori (unele);
- **feminin** - primesc **o** la singular și **două** la plural. Sunt substantive de genul feminin:
 - numele zilelor săptămânii;
 - numele anotimpurilor;
 - momentele zilei;
 - sentimente;
- **neutru** - primesc **un** la singular și **două** la plural. Sunt substantive de genul neutru:
 - nume de sporturi;
 - nume de vânturi;
 - obiecte neînsuflețite (unele);

Unele substantive pot avea două genuri și același înțeles, dar cu forme diferite de plural. Ținând cont de corespondența dintre genul gramatical și cel natural, substantivele se împart în:

- **heterogene/ heteronime:** (perechi de cuvinte cu rădăcini diferite: mamă-tată, berbec-oaie, cocoș-găină, moș-babă);
- **mobile:** (cuvinte cu aceeași rădăcină, formate prin adăugarea sau suprimarea unui sufix: rață-rățoi, pui-puică, oltean-olteancă);
- **epicene:** (aceeași formă pentru ambele sexe: pelican, țânțar, elefant, cuc, fluture, mecanic, pupăză, zebra, călăuză, cunoștință, slugă);
- substantive care funcționează atât ca masculine, cât și ca feminine: gură-cască, mutulică, complice;
- substantive cu contradicție între gen și sex: beizadea, băboi.

2.1.2. Numărul

- **singular** - indică un singur exemplar din obiecte: carte, pom, scaun, etc.;
- **plural** - indică mai multe exemplare sau mai multe obiecte de același fel: cărți, pomi, scaune, etc.;

Putem deosebi mai multe categorii de substantive:

- substantive defective de număr:
 - **singularia tantum:** miere, aur, sânge, unt, cinste, lene, foame, Dunăre, Tudor, Ioana, etc.;
 - **pluralia tantum:** câlți, aplauze, zori, icre, jumări, Carpați, Canare, etc.;
 - substantive **colective** (cu formă de singular și înțeles de plural): țărâtime, brădet, stol, cireadă, etc.;
 - substantive **cu forme multiple** de singular:
 - cu același înțeles, dar o formă literară admisă – berbec / berbece, ciucure / ciucur;
 - cu același înțeles și ambele forme corecte – zi / ziuă (în construcții), pântec / pânțece;
 - cu înțeles diferit și ambele forme corecte – file (mușchi), / fileu (plasă);
 - substantive **cu forme multiple** de plural:
 - cu același înțeles și o formă literară admisă – coli / coale, cârje / cârji;
 - cu același înțeles și ambele forme corecte – căpșune / căpșuni, tuneluri / tunele;
 - cu sensuri diferite și toate formele admise ca literare – rapoarte / raporturi, coarne / cornuri / corni;
 - substantive **invariabile:** aceeași desinență pentru singular și plural: un pui / doi pui, un arici / doi arici, un unchi / doi unchi, o autoare / două autoare, etc.;

2.1.3. Cazul

Cazul substantivului este forma pe care o ia substantivul pentru a exprima o anumită funcție sintactică în propoziție. În limba română sunt cinci cazuri: **nominativ, acuzativ, dativ, genitiv și vocativ**.

A. NOMINATIV

- subiect (cine?, ce?): **Victoria** citește. Se aud **zgomote**.
- nume predicativ (cine este?, ce este?): Acesta este **Andrei**. El este **student**.
- atribut apozitional: Studentul, **Popescu**, învață.
- element predicativ suplimentar (ce?, cum?): Pe Ana o văd **profesoară** de limba română.

B. ACUZATIV

- subiect: Au mai plecat **dintre oameni**. A venit **la lume!**
- nume predicativ (pentru cine este / sunt?, din ce este / sunt?, de ce este / sunt?, de la cine este / sunt?): Florile sunt **pentru mama**. Masa e **din lemn**. Filmele sunt **de comedie**. Caietul este **de la Ana**. Cerul este **ca oglinda**.
- element predicativ suplimentar (cum?, ce?): A venit la școală **ca director**.
- atribut prepozițional (care? ce fel de?): Cartea **de română** este pe bancă.
- atribut fără prepoziție: Satisfacerea **un timp** a cerințelor sale era necesară.
- atribut apozitional (care?): Cu Tudor, **cu fiul** meu, am plecat la munte.
- complement direct (pe cine? ce?): Învață **cursul**. L-am văzut **pe Andrei**.
- complement indirect (despre cine/ce?, pentru cine/ce?, de la cine/ce?, la cine/ce?, cu cine/ce?, de cine/ce?): Vorbea **despre referat**. Se gândea **la concurs**. Mă bazez **pe vorbele** sale.
- complement de agent (de cine? de către cine?, de ce?): A fost anunțat **de un coleg**. El este chemat **de către profesor**.
- complement circumstanțial de loc (unde?, de unde?, până unde?, încotro?): El merge **la curs**. Stă **dincolo de școală**.
- complement circumstanțial de timp (când?, de când? până când?, cât timp?): A stat acolo **săptămâni** întregi. A pronit la drum **spre seară**.
- complement circumstanțial de mod (cum? în ce fel/mod/chip?, cât?): A răspuns **fără teamă**. Este înalt **cât casa**.
- complement circumstanțial de cauză (din ce cauză?, din ce pricină?): Nu mai poate **de foame**. Este supărat **pentru pierderea** mamei.
- complement circumstanțial de scop (cu/în ce scop?): A plecat **după cumpărături**. Se pregătea **pentru admitere**.
- complement circumstanțial condițional (cu ce condiție?): **În caz de ploaie**, voi lua umbrela.
- complement circumstanțial concesiv (în ciuda cărui fapt): **Cu tot efortul**, nu a câștigat.